

LOVORKA ČORALIĆ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Izvorni znanstveni članak

UDK:

Mletački časnik Nikola Visković i sastav vojnoga ljudstva njegove prekomorske pukovnije početkom 18. stoljeća

Središnja tema rada usmjerena je na sastav satnija u prekomorskoj (oltramarinskoj) pukovniji Peraštanina Nikole Viskovića, potpukovnika u mletačkoj vojnoj službi koncem 17. i početkom 18. stoljeća. Tragom saznanja iz historiografije te gradiva iz Archivio di Stato di Venezia i Državnoga arhiva u Zadru raščlanjuje se djelovanje članova obitelji Visković koji su se istaknuli u mletačkoj vojsci u ranome novom vijeku, a potom je istraživanje usmjereno na Nikolu Viskovića, sudionika Morejskoga rata (1684.-1699.) i potpukovnika oltramarinske pukovnije u vrijeme mletačko-osmanskoga rata 1714.-1718. godine. Na osnovu popisa o sastavu Viskovićeve pukovnije (Reggimento Nicolò Viscovich), za koju su sačuvani podaci za satniju (compagnia) kojom je zapovijedao sam Nikola (popis iz 1705. godine) te za satniju kapetana Luke Makedonije u sastavu iste pukovnije (popis iz 1714. godine), analizira se sastav vojnoga ljudstva, posebice zavičajno podrijetlo ondje prisutnih vojnika, časnika i dočasnika. U prilogu se donose prijepisi popisa satnija potpukovnika Nikole Viskovića i kapetana Luke Makedonije.

Ključne riječi: Boka kotorska, Venecija, Mletačka Republika, Perast, Nikola Visković, mletačko-osmanski ratovi, rani novi vijek, vojna povijest

Uvod: Fanti Oltramarini, Soldati Albanesi, Croati a cavallo – mletačke prekomorske postrojbe

Tijekom ranoga novog vijeka, a osobito u doba trajanja mletačko-osmanskih ratova, u mletačkoj su vojnoj službi djelovale brojne prekomorske postrojbe, ponajprije novačene duž *Stato da Mar*, ali i na širem području europskoga jugoistoka te u talijanskim i srednjoeuropskim zemljama.¹

1 O mletačkim vojnim snagama u ranome novom vijeku, posebice s obzirom na postrojbe novačene na području istočnoga Jadrana, vidi u: Giuseppe Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, Zara, 1909; Isti, *La Dalmazia guerriera, Archivio storico per la Dalmazia*, anno III, vol. V, fasc. 30, Roma, 1928, str. 279-300; Arduino Berlam, *Le milizie dalmatiche della Serenissima, Rivista dalmatica*,

Jedna od najpoznatijih mletačkih postrojbi nazivala se oltramarini (*Fanti Oltramarini*) i ponajprije se odnosila na pješачke jedinice. Smatra se da su prva novačenja oltramarina zabilježena već početkom 16. stoljeća i isprva su se odnosila na mornaričko pješastvo, a od Kandijskoga rata (1645.-1669.) i na kopnenu vojsku, interventno i porezno redarstvo i tvrđavne posade. Cijenjeni kao vrsni arkebuziri, ovi su vojnici, osobito ukoliko su bili angažirani kao pratnja gradskim vlastima i održavanju reda, bili naoružani karabinima te se katkada u vrelima nazivaju i *Carabinieri*. Izrazito mobilni, oltramarini će svoju najveću brojnost postići u 18. stoljeću, kada njihove pukovnije (regimente) i satnije (*compagnie*) djeluju od mletačke terraferme, preko dalmatinskih i bokeljskih uporišta do grčkih otoka i Peloponeza.²

U mletačkim izvorima od 16. stoljeća učestalo se kao vojne postrojbe spominju i *Soldati Albanesi*, konjaničke (laka konjica) i pješачke jedinice koje su ponajprije novačene na područjima u sastavu mletačke pokrajine *Albania Veneta*. U izvorima ih nalazimo još i pod nazivom *Cavalleria Albanese* i *Cappelletti*. Obuhvaćali su vojnike zavičajnoga podrijetla s današnjega Crnogorskog primorja, kao i iz Albanije (iz Skadra, Drača, Lješa i drugih gradova). Kao i druge postrojbe oltramarina, i *Soldati Albanesi* učestalije se u vrelima bilježe od 17. stoljeća, a stacionirani su – uz dalmatinske gradove – i duž mletačkih posjeda u grčkim vodama i na mletačkoj terrafermi.³ Kad je riječ o dalmatinskoj bojišnici, posebno je bilo zapaženo njihovo sudjelovanje u Kandijskom ratu, kad su te postrojbe borbeno djelovale na širokom potezu od Zadra do Splita, u dalmatinskom zaleđu i u Lici. Njihovi vojni zapovjednici, zavičajem također s mletačkog područja od Boke do Lješa i Drivasta, zapažene su, iako još ni približno dovoljno proučene osobe koje su – svojim dugogodišnjim djelovanjem i vojnim prinosima – prevažan dio dalmatinske i bokeljske vojne povijesti ranoga novog vijeka.⁴

god. XVI, fasc. 1, Zara, 1935, str. 47-58; Ennio Concina, *Le trionfanti et invittissime armate venete*, Venezia, 1972; John R. Hale, *L'organizzazione militare di Venezia nel '500*, Roma, 1990; Francesco Paolo Favalaro, *L'esercito veneziano del '700: ricerche e schizzi*, Venezia, 1995; Lovorka Čoralić – Nedjeljka Balić Nižić, Iz hrvatske vojne povijesti – *Croati a cavallo* i *Soldati Albanesi*, njihova bratovština i gradivo o njezinu djelovanju od 1675. godine do sredine XVIII. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 24, Zagreb, 2006, str. 71-130; Tea Mayhew, *Dalmatia between Ottoman and Venetian Rule: Contado di Zara 1645-1718*, Viella – Roma, 2008.

2 Miroslav Bertoša, *Izazovi povijesnog zanata: lokalna povijest i sveopći modeli*, Zagreb, 2002, str. 41-42.

3 A. Berlam, *Le milizie dalmatiche della Serenissima*, str. 54; E. Concina, *Le trionfanti et invittissime armate venete*, str. 79.

4 Usporedi: L. Čoralić, Zadarski kapetan XVII. stoljeća – Ulcinjanin Dominik Katić, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu*, sv. 22, Zagreb, 2004, str. 213-233; Ista, Albanska obitelj Kruta i njezini zaslužni pojedinci – prilog poznavanju istočnojadranskih komunikacija u ranom novovjekovlju, *Historijski zbornik*, god. LXII, br. 2, Zagreb, 2009, str. 371-390; Ista, 'Benemerita nazione': albanski vojnici i časnici u Zadru (XVI.-XVI-II. st.), *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 27, Zagreb, 2009, str. 121-164.

Nadalje, iznimno važne postrojbe djelatne pod stijegom Serenissime činile su i tzv. *Barche armate contro Usocchi*. Djelovale su u vodama sjevernoga Jadrana (obično stacionirane u Kopru), sa zadaćom nadziranja i zaštite od uskočkih i drugih gusarskih napada, a njihovu su flotu činile lako pokretne i brze lađe. Prema potrebi, ove su satnije povremeno djelovale i u vodama srednjeg i južnog Jadrana (zaštita od gusarskih napada). Posadu tih naoružanih mornaričkih jedinica činili su ponajprije Hrvati, Crnogorci i Albanci, zavičajem sa šireg područja mletačkih prekojadranskih posjeda. Uz „protuuskočke barke“, pomorci i vojnici s istočne jadranske obale služili su i na brodovima koji su djelovali neposredno uz tunisku obalu, uspješno se suprotstavljajući berberskim gusarima.⁵

Naposljetku, *Croati a cavallo – Cavalleria Croati*, mletačka su postrojba lake konjice. Njihov se osnutak može dovesti u usku vezu s osmanskim nadiranjima u 15. stoljeću i padom zadarsko-biogradskog zaleđa pod osmansku vlasti tijekom 16. stoljeća te prelaskom tamošnjih hrvatskih plemića na mletački teritorij. Mnogi od njih poput, primjerice, moćnih hrvatskih knezova Posedarskih, sa sobom dovode i članove svojih dotadašnjih vojnih družina te ustrojavaju vojne jedinice koje pod mletačkim stijegom nastavljaju protuosmansku borbu. Zadar kao glavno mletačko vojno uporište u Dalmaciji, ali i grad uz koji je i vezano osnivanje tih postrojbi, bit će u svim stoljećima središte njihova djelovanja, novačenja i obuke. Hrvatsko konjanništvo posebno će biti djelatno tijekom 17. stoljeća odnosno u doba Kandijskoga i Morejskoga rata kada te postrojbe, predvođene domaćim zapovjednicima, ratuju na širem potezu dalmatinske bojišnice, a svojom vojnom učinkovitošću pridonose mletačkim osvajanjima i istiskivanju Osmanlija iz neposrednoga zaleđa dalmatinskih gradova. Hrvatski konjanici neće ratovati samo na dalmatinskoj bojišnici već će – u nemaloj mjeri – njihove jedinice djelovati i duž cijele mletačke terraferme. Pripadnici lake hrvatske konjice isprva su, kako je kazano, pripadali iseljenu stanovništvu zavičajem sa širega zadarskog područja. S vremenom će u te postrojbe pristupati i žitelji iz drugih dijelova Dalmacije i Boke kotorske, ali i albanski i crnogorski iseljenici iz drugih dijelova Mletačke Albanije, ponajprije onoga dijela koji se nalazio pod osmanskom vlašću. Kao i prethodno spomenuti oltramarini, i hrvatski konjanici imat će prevažnu ulogu u sustavu obrane Serenissime sve do posljednjih dana opstojanja Republike svetoga Marka.⁶

- 5 M. Bertoša, *Izazovi povijesnog zanata*, str. 41. Brojne podatke vidi u Bertošinoj sintezi *Mletačka Istra u XVI i XVII stoljeću*, sv. I-II, Pula, 1986. te u zbirci građe koju je priredio isti autor (*Pisma i poruke istarskih rektora*, sv. I, od 1607. do 1616, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, sv. 52, Zagreb, 1979). Usporedi i: Gligor Stanojević, *Senjski uskoci*, Beograd, 1973, str. 60-65; J. Hale, *L'organizzazione militare*, str. 317; E. Concina, *Le trionfanti et invittissime armate venete*, str. 34.
- 6 Podrobnije usporedi: A. Berlam, *Le milizie dalmatiche della Serenissima*, str. 56-58; E. Concina, *Le trionfanti et invittissime armate venete*, str. 29-41; F. P. Favalaro, *L'esercito veneziano del '700: ricerche e schizzi*, str. 100-103; L. Čoralčić – N. Balić Nižić, *Iz hrvatske vojne povijesti – Croati a cavallo i Soldati Albanesi*, str. 71-130.

Brojni su Bokelji, ali i časnici i vojnici zavičajem s budvansko-barskoga područja, kao i iz unutrašnjosti Crne Gore, aktivno participirali u svim navedenim mletačkim postrojbama. Mnogi od njih su, poput Ivana i Rade Krapovića iz Maina, Budvanina Marka Antuna Bubića, Jurja Baranina, Kotorana Frana Buće i Tripuna Gregorine, Peraštanina Tripuna Štukanovića i Jerolima Smeće (Smakja), kao i brojnih drugih zaslužnih odvjetaka iz bokeljskih obitelji Bujović, Burović, Bronza, Visković i drugih, obnašali najprestižnije mletačke vojne činove (pukovnici, generali),⁷ nerijetko su uvrštavani u red mletačkih vitezova svetoga Marka,⁸ a za stečene zasluge dobivali su u investituru zemljišne posjede na novooslobođenim područjima. Proučavanje njihovoga životnog puta i djelovanja važna je sastavnica u razumijevanju vojne, ali i društvene povijesti ne samo njihovih matičnih područja, već i mnogo šireg prostora istočnoga Jadrana u razdoblju ranoga novog vijeka.

Temeljno gradivo koje govori o vojničkom djelovanju i postrojbama kojima su zapovijedali Bokelji pohranjeno je u Archivio di Stato di Venezia (dalje: ASV). Riječ je o arhivskoj zbirci pod nazivom Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli (dalje: Inquisitori ... pubblici ruoli) u kojoj je sadržano više od tisuću svežnjeva (busta) u kojima se nalazi građa o vojnim postrojbama u 18. stoljeću.⁹ Dio toga arhivskog materijala sadrži opće dukale, terminacije i patente koje je mletačka središnjica donosila u svezi reguliranja statusa i ustroja svojih vojnih snaga. Ovdje su, nadalje, sadržani i spisi predstavnika mletačke vlasti u nekim dijelovima Dalmacije i Albanije, ponajprije oni upućeni navedenoj magistraturi, kao i razni drugi spisi (proces, izvješća o reformama vojske i slično). Kada je riječ o konkretnim postrojbama, za istraživače mletačke vojne povjesnice (ponajprije u 18. stoljeću) od iznimne su važnosti popisi unovačenih vojnika i časnika raspoređenih u talijanske postrojbe

-
- 7 Usporedi: L. Čoralić, Mletački časnik, istarski posjednik, zadarski građanin – bojnič Juraj iz Bara (prilog poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale u XVII. stoljeću), u: *Država, obšestvo i kultura na B'lgari i Hrvati VII-XXI v.*: Materiali ot konferenciata, provedena v Sofia (5-9 juni 2008 g.), B'lgarska akademija na naukite. Institut po balkanistika, Sofia, 2009, str. 71-94; L. Čoralić – Maja Katusić, Od afričke obale do dalmatinske prijestolnice – mletački general Marko Antun Bubić (1735.-1802.), *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 28, Zagreb, 2010, str. 139-172; Iste, Crnogorac Rade Maina – mletački general u Zadru (druga polovica XVIII. stoljeća), *Povijesni prilozi*, god. 29, br. 39, Zagreb, 2010, str. 125-152; Iste, Peraštanin Tripun Štukanović – pukovnik mletačkih oltramarina (druga polovica 18. st.), *Analiz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 50, Zagreb-Dubrovnik, 2012, str. 385.-410.
- 8 Usporedi: Radojka Janičijević, Odlikovanja slavni Bokelja u prošlosti kao dokaz njihovih postignuća u pomorskom ratovanju, navigaciji, privredi i diplomatiji, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* (dalje: GPMK), sv. 52, Kotor, 2004, str. 279-313; Piero Pazzi, *I Cavalieri di San Marco. Storia documentata*, Perasto, 2008.
- 9 U ovu arhivsku zbirku uključeni su, iako u manjoj mjeri, i dokumenti koji se odnose na starije razdoblje mletačke vojne povijesti (od 1604. godine).

(*Reggimenti e compagnie italiane*, 1668.-1797.), oltramarinske postrojbe (*Reggimenti e compagnie oltramarini*, 1604.-1797.), hrvatske konjaničke postrojbe (*Cavalleria Croati*, 1700.-1797.), postrojbe konjaničke garde (*Cavalleria corazzieri*, 1715.-1797.), mješovite postrojbe (*Compagnie sciolte*, 1741.-1795.), postrojbe lake konjice (*Cavalleria dragoni*, 1702.-1797.) te topničke postrojbe (*Artiglieria*, 1652.-1797.). Za proučavanje udjela vojnika i časnika zavičajem sa istočnoga Jadrana u navedenim mletačkim borbenim jedinicama od posebne su važnosti postrojbe oltramarina i hrvatske konjice, iako treba napomenuti da je njihov udio bio prisutan i u svim drugim navedenim vojnim snagama.

Također, kao dodatan izvor koji često korespondira s prethodno spomenutom arhivskom zbirkom, možemo navesti i Spise generalnih providura (dalje: SGP) u Državnom arhivu u Zadru (dalje: DAZd) u kojima su sadržani prijepisi duždevih dukala ili odluka mletačkoga Senata, kao i odluke aktualnih generalnih providura Dalmacije koje se odnose na podjeljivanje viših časničkih činova pojedincima, kao i na upućivanje pojedinih postrojbi na određene vojne dužnosti (ratne i mirnodopske).

Središnja tema ovoga priloga usmjerena je na satnije djelatne u pukovnji (regimenti) Peraštanina Nikole Viskovića, potpukovnika mletačkih *Fanti Oltramarini* početkom 18. stoljeća. Uz spomenuto gradivo iz mletačkog i zadarskog arhiva, u radu se – ponajprije u svezi obitelji Visković i njezinom vojnom djelovanju u ranome novom vijeku – koriste i postojeća saznanja iz historiografije.

Fedelissimi e valorosi – Visković pod stijegom Serenissime

Nikola Visković odvjetak je ugledne peraške pomorske i vojničke obitelji čiji su uspon i jačanje u velikoj mjeri korespondirali s uzdizanjem Perasta među vodeća trgovačko-pomorska naselja u Boki, ali i na širem području istočnog Jadrana.¹⁰

Brojni su Visković imali zapaženu ulogu ratujući pod stijegom Privedre Republike. Ovdje ćemo spomenuti samo neke od odvjetaکا obitelji Visković, djelatne u

10 O obitelji Visković usporedi: Francesco Viscovich, *Storia di Perasto (raccolta di notizie e documenti) dalla caduta della Repubblica Veneta al ritorno degli Austriaci*, Trieste, 1898; A. Berlam, *Le milizie dalmatiche della Serenissima*, str. 52; G. Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, str. 33-36; Isti, *La Dalmazia guerriera*, str. 13-14; Aleksandar S. Lalošević, *Značajnije borbe bokeljskih pomoraca protiv gusara i pirata*, u: *12 vjekova Bokeljske mornarice*, Beograd, 1972, str. 74-76; *Pomorska enciklopedija*, sv. VIII, Zagreb, 1989, str. 479 (tekst: Jozo Visković); Marija Mihaliček, *Barokni portreti iz Perasta*, GPMK, sv. 39-40, Kotor, 1991-1992, str. 53; Ista, *Zaostavština porodice Visković sa osvrtom na zbirku slika*, GPMK, sv. 43-46, Kotor, 1995-1998, str. 103-113; Pavao Butorac, *Postanak i ustroj peraške općine*, Perast, 1998; Isti, *Kulturna povijest grada Perasta*, Perast, 1999; Isti, *Boka kotorska u 17. i 18. stoljeću – politički pregled*, Perast, 2000; M. Mihaliček, *Viskovići: pomorci, ratnici, kapetani Perasta, diplomate, istoričari i čuvari kulturne baštine*, GPMK, sv. 53, Kotor, 2005, str. 147-165; P. Pazzi, *I Cavalieri di San Marco*, str. 255. Viskoviće bilježi i Andrija Kačić Miošić u svome djelu *Razgovori ugodni naroda slovinskoga* u "Pismi od vitezova kotorskih" (Split, 1983, str. 413).

doba ranoga novog vijeka i zapažene u postojećim rezultatima historiografije. Tako se već 1539. godine bilježi podvig peraškoga kapetana (načelnika) Nikole Viskovića koji je sa svojom satnijom pružio presudnu pomoć gradu Kotoru i njegovim stanovnicima prigodom opsade Hajrudina (Khair-ed-Din) Barbarosse, što je izravno utjecalo na odluku mletačkoga Senata da Perast uvrsti među privilegirane općine na istočnom Jadranu. U 17. stoljeću istaknuo se Krsto, zapovjednik obrane Perasta u vrijeme osmanske opsade 1654. godine.¹¹ Najpoznatiji Visković ranoga novovjekovlja zasigurno je Frano Marjanov (1665.-1720.). Njegovo vojničko djelovanje najvećim se dijelom zbivalo tijekom Morejskoga rata (1684.-1699.), kada zajedno s mletačkim vojskovođom i duždom Francescom Morosinijem (*Peloponnesiaco*) sudjeluje u borbama kod Santa Maure, Patrasa, Korinta, Atene, Lepanta, Prevese i Negroponta, gdje je zadobio više teških rana (čak sedam rana od udarca sabljom u glavu te ranjavanje mušketom u koljeno). Djelovao je i na mletačkim bojištima u Hercegovini – 1695. jedan je od najzaslužnijih zapovjednika koji su rukovodili obranom Čitluka te je iste godine unaprijeđen u čin pukovnika (*colonnello*).¹² Sebi i svojim potomcima pribavio je i naslov *conte veneto*, a 1703. godine uvršten je – duždom dužda Alvisea II. Moceniga (1700.-1709.) – u mletački viteški red *Cavalieri di San Marco*.¹³ Frano Visković stekao je i više posjeda na novooslobođenim područjima. Uz imanja na području Herceg Novoga, investiturom je postao i vlasnik zemljišta u dalmatinskim selima Visočane i Perušić, kao i na otoku Visu (u mjestu Vis), gdje je – što je posebno zanimljivo – dao obnoviti kulu Perasti koju je (zajedno s kućom i palačom) početkom 17. stoljeća dao podići peraški iseljenik Vicko Diuli (*Vincenzo Perasti*).¹⁴

-
- 11 F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 254, 259-260; M. Mihaliček, Zaostavština porodice Visković sa osvrtom na zbirku slika, str. 106; Ista, Viskovići: pomorci, ratnici, kapetani Perasta, str. 150.
- 12 Odluka o imenovanju zabilježena je u Spisima generalnih providura u Državnom arhivu u Zadru (Daniele Dolfin, 1692.-1696, sv. 60, knj. III, fol. 87-87') i nosi datum 20. travnja 1695. godine. U povelji se ističu zasluge Frana Viskovića, do tada u činu *sargente maggiore*, a posebice se bilježi uspješna obrana Čitluka te Viskovićevo sudjelovanje – zajedno s drugim Peraštanima – u čuvanju duždeva stijega na mletačkome zapovjednom brodu. Visković se imenuje pukovnikom i zapovjednikom pukovnije *d'oltramarini*, kojom je do tada (do svoje smrti) zapovijedao pukovnik Marin Marinović.
- 13 Isprava je objavljena u: F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 266; P. Pazzi, *I Cavalieri di San Marco*, str. 255. Usporedi i: R. Jančićević, Odlikovanja slavnih Bokelja u prošlosti, str. 284.
- 14 Prema podacima iz knjige *Indice dell'investite de' fondi pubblici fatte dalli Provveditori Generali ex Veneti in Dalmazia ed Albania* (sv. II, str. 758'-759.) u Državnom arhivu u Zadru (sačuvana je samo knjiga kazala, ali ne i arhivsko gradivo na koje se kazala odnose), Frano Visković nadaren je investiturama u doba providura Alessandra Molina (1689.-1692.), Alvisea Moceniga (1696.-1702.) i Carla Pisanija (1711.-1714.). O kompleksu Perasti u Visu vidi: Katarina Horvat Levaj, Perasti u Visu – kula, kuća i palača, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, sv. 26, Zagreb, 2002, str. 30-48. Dodatne podatke o Franu Viskoviću usporedi u: F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 264-267; A. Berlam, *Le milizie dalmatiche della Serenissima*, str. 52; G. Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, str. 33-34; Isti, *La Dalmazia guerriera*, str. 13-14; M. Mihaliček, Viskovići: pomorci,

Osim Frana Marjanova Viskovića, iz ove su obitelji u 18. stoljeću te početkom 19. stoljeća poznati još i Josip Antunov (1720.-1801.), posljednji peraški kapetan u doba mletačke vladavine, glasovit po svojem govoru u čast mletačkoga stijega u crkvi Sv. Nikole (23. kolovoza 1797. godine); Antun Josipov (u. 1811.), prema obiteljskoj predaji zaslužan (radi osobnoga poznanstva s Napoleonom) za bijeg engleskoga admirala Williama Sydney Smitha iz pariškoga zatvora; Krsto Josipov (1757.-1824.), pomorski kapetan u službi Mletačke Republike, Rusije i Francuske te pomorski kapetan Alviše Josipov Visković (1760.-1824.).¹⁵

Mletački pukovnik Frano Visković imao je dva brata, također zapažena sudionika mletačko-osmanskih ratova koncem 17. i početkom 18. stoljeća. Djelovanje prvoga od njih, kapetana Šimuna, redovito se u literaturi vezuje uz samoga pukovnika Frana, a prema podacima iz Mocenigove isprave objavljene u čast Franova uvrštavanja među mletačke kavaljere 1703. godine, poginuo je tijekom Morejskoga rata, najvjerojatnije u okršajima na području Grčke.¹⁶

U odnosu na Frana Viskovića, u literaturi je mnogo manje zapažen i bilježen njegov drugi brat Nikola, čija je pješačka postrojba oltramarina ujedno i središnji predmet ovoga rada. Znano je njegovo zapaženo sudjelovanje u Morejskom ratu, gdje je – zajedno s bratom Franom i drugim odabranim Peraštanima – sudjelovao u ispraćaju posmrtnih ostataka dužda Francesca Morosinija 1694. godine iz Nauplionu u Mletke, a prema nekim autorima o tome je događaju ostavio i pisana posvjedočenja. Sudjelovao je u više vojnih okršaja na grčkome bojištu, a 1695. godine spominje se – u činu kapetana – u obrani Čitluka. Godine 1705. (31. prosinca) imenovan je potpukovnikom (*tenente colonnello*), a izbijanjem Maloga rata 1714. godine upućen je sa svojom jedinicom na grčko ratište. Ondje je, prema navodima iz historiografije, zarobljen prilikom osmanskoga osvajanja mletačke utvrde Castello di Morea (grčko ime Rion/Rio) 1715. godine. Odveden je u Carigrad, gdje je 1718. godine preminuo od kuge.¹⁷

Na žalost, kako je razvidno iz prethodno navedenog, postojeći podaci o vojničkoj karijeri i djelovanju peraškoga časnika pod mletačkim stijegom Nikole Viskovića vrlo su oskudni. Stoga će središnji dio ovoga priloga biti upravljen na temeljni izvor

ratnici, kapetani Perasta, str. 151-152; R. Janičijević, Odlikovanja slavnihi Bokelja u prošlosti, str. 284; P. Pazzi, *I Cavalieri di San Marco*, str. 255.

15 Josip Visković, Pomorski okršaj kod Pala u Albaniji (30 marta 1808 – 30 marta 1958), GPMK, sv. 6, Kotor, 1957, str. 201-207; P. Butorac, *Kulturna povijest grada Perasta*, str. 383; M. Mihaliček, Visković: pomorci, ratnici, kapetani Perasta, str. 152-155.

16 F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 267; P. Pazzi, *I Cavalieri di San Marco*, str. 255. Usporedi i: G. Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, str. 35; Isti, *La Dalmazia guerriera*, str. 14; M. Mihaliček, Visković: pomorci, ratnici, kapetani Perasta, str. 152.

17 Usporedi: F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 267; G. Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, str. 34-35; Isti, *La Dalmazia guerriera*, str. 14; P. Butorac, *Kulturna povijest grada Perasta*, str. 397; Isti, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 150; M. Mihaliček, Visković: pomorci, ratnici, kapetani Perasta, str. 152.

kojime raspoložemo (pohranjen u Archivio di Stato di Venezia) i na raščlambu sastava vojnih snaga kojima je Visković zapovijedao (prekomorski pješaci – oltramarini) u okviru *Reggimento Viscovich*, pri čemu ćemo se posebno fokusirati na zavičajnu (domovinsku) strukturu ondje prisutnih časnika, dočasnika i vojnika.

Fanti oltramarini potpukovnika Nikole Viskovića

Nikola Visković zapovijedao je početkom 18. stoljeća vlastitom pukovnijom oltramarinskih vojnika, a gradivo o tome sačuvano nam je u prethodno spomenutoj zbirci Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli u mletačkome Državnom arhivu.¹⁸ Na žalost, raspoložemo samo sa dvije bilježnice odnosno dva popisa satnija koje su činile *Reggimento Viscovich*. Prvi popis odnosi se na satniju kojom je zapovijedao sam Nikola (1705.), a drugi – nastao kasnije (1714.) – sadrži podatke o satniji koju je predvodio kapetan Luka Makedonija (*Macedonia*).¹⁹

Satnija Nikole Viskovića, tada u činu *sargente maggiore*,²⁰ popisana je u mirnodopsko vrijeme, između Morejskoga i Maloga rata. Tada je, na dan popisivanja (30. lipnja 1705. godine), satnija bila stacionirana u Bresciji, gradu u kojemu su – kao i u drugim mletačkim gradovima i utvrdama duž terraferme – tijekom 18. stoljeća često privremeno djelovale oltramarinske postrojbe. Viskovićeva jedinica brojila je u svojem početnom sastavu 56 časnika, dočasnika i vojnika (od toga je običnih vojnika 43). Uz contea Nikolu, u ovoj su satniji kao nositelji činova zabilježeni i zastavnik (*alfier*) Ivan Caregna, poručnik (*tenente*) Petar Nikov iz Spiča, narednik (*sargente*) Bastijan Male te dva kaplara (*caporal*) – Grujica Radov iz Crne Gore (*de Montenegro*) i Andrija Stankov iz Spiča. Nadalje, časničko odnosno dočasničko su ljudstvo činili i pričuvni časnici (*riformato*): kapetan Marko *Labrazza* (vjerojatno Bračanin),

18 ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini: Reggimento Viscovich Nicolò.

19 U mletačkim izvorima 17. i 18. stoljeća (ali i ranije) bilježi se niz časnika i vojnika, ali i civilnih osoba, koje su zabilježene oznakom *de Macedonia* ili – kada je regionalna oznaka postala i prezime – kao *Macedonia*. Taj je naziv tada označavao osobu zavičajem sa šireg područja nekadašnje mletačke pokrajine Albanije (*Albania Veneta*), ali i iz unutrašnjosti Balkana. Primjerice, u Zadru se u 17. stoljeću bilježe svećenik Primo Ivanov *Chimizza de Macedonia*, kapelan i ispovijednik u satniji albanskih mornaričkih snaga (1602.); guvernadur Nikola Summa *de Macedonia* (1627.), kapetan Nikola Njeguš *de Macedonia* (1630.) te Magdalena, udovica Marco *Macedonia* (1640.). Usporedi: DAZd, Spisi zadarskih bilježnika, Simon Venier (1586.-1616.), b. V, br. 396; Isto, Zuanne Braicich (1621.-1645.), b. XII, br. 183, 250 te u b. XIII br. 430. U Kotoru je 1767. godine oporuku i kodicil napisao pukovnik Ivan Makedonija *d'oltramarini* (Istorijski arhiv u Kotoru, Sudsko-notarski spisi, sv. 160.: Marco da Riva, 1765.-1767, 10. III. 1745. i 13. IV. 1745.), a 1745. godine bilježi se satnija (*compagnia*) kapetana Andrije Makedonije, sastavni dio *Reggimento Voinovich* (ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715).

20 Naknadno je dopisano da je Visković 31. prosinca 1705. godine imenovan potpukovnikom. Usp.: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini: Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia conte Nicolò Viscovich, 30. VI. 1705.

zastavnici conte Martin Visković²¹ i Jerolim Vušković iz Zadra te narednik Marko Ljubotina iz Paštovića. Uz navedene, posebne su službe u *compagnia Viscovich* obnašali i bubnjar (*tamburo*) Giacomo iz talijanskog grada Rovere Veronese te mornar (*mariner*) Jovan Nikolini *da Schine*. Tijekom ove i sljedećih godina dio je časnika i vojnika prekrizhen, a razlozi napuštanja satnije bili su prijelaz u drugu jedinicu ili smrt. Nadalje, tijekom 1705. godine te idućih godina u Viskovićevu je satniju prispio i ondje privremeno ostao (također su naknadno prekrizheni) još 31 časnik/dočasnik i vojnik. Među njima (naknadno dopisanima) bilježe se i pričuvni kaplari (Iseppo Latuoda, Donato Latis i Lauro Bergamin)²² i jedan pričuvni narednik (Francesco Tonino).²³ Kao bubnjar se spominje – umjesto prethodnog Giacomina iz Rovere Veronese – Antonio Quinto iz mjesta Caldiero (također u okolici Verone).

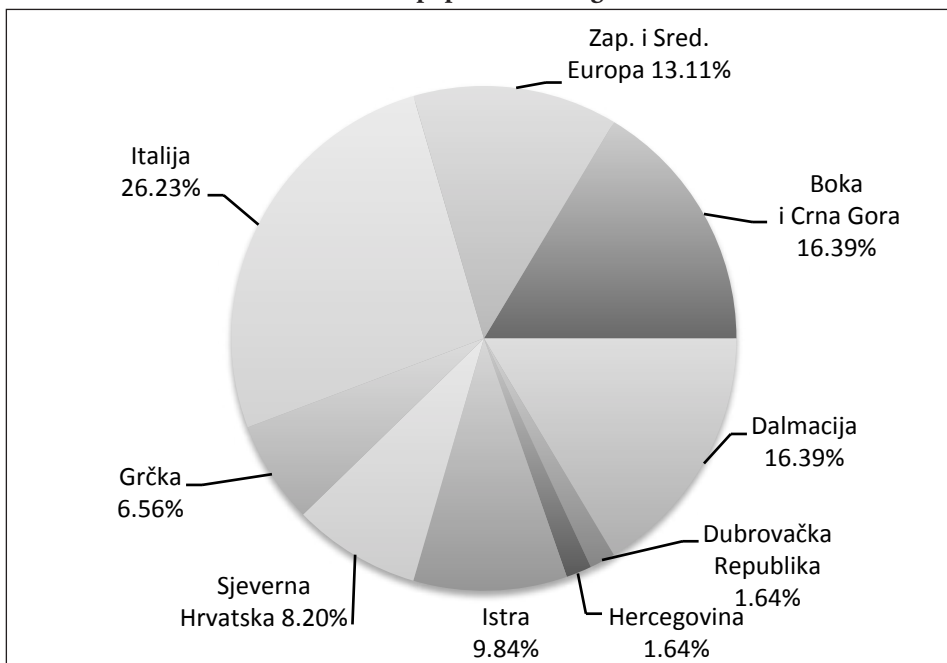
Istraživačke je pozornosti vrijedan osvrt na ukupnu (uzevši u obzir sve popisane časnike i vojnike) zavičajnu strukturu ljudstva u Viskovićevoj satniji. Naime, uz ime, prezime i ime oca, u velikom broju primjera zabilježeno je i njihovo matično podrijetlo. Uzevši u obzir isključivo one časnike i vojnike za koje je podatak o podrijetlu naveden ili razvidan na osnovu prezimena, dobivamo sljedeće pokazatelje. Najviše je časnika/dočasnika i vojnika iz Italije (26,23%), ponajprije iz grada Verone i njegove okolice (Rovere Veronese, Caldiero), a kao druga mjesta podrijetla bilježe se još i Padova, Vicenza, Toskana i Gambara (područje Brescije). Boka kotorska (Perast, Herceg Novi) i šire područje Crne Gore (Paštovići, Crmnica) zastupljeni su u omjeru zavičajnog podrijetla Viskovićevih vojnika sa 16,39%, a jednak postotak otpada i na Dalmatince (prednjače Zadrani, a bilježe se još i časnici i vojnici s otoka Brača te iz Šibenika, Trogira i Splita). *Compagnia* Nikole Viskovića imala je i solidan broj vojnika zavičajem iz drugih europskih zemalja – Poljske, Moravske, Ugarske (Veliki Varadin) te čak iz francuske Gaskonje (ukupno na ovu skupinu otpada 13,11%). Postotnim udjelom slijede vojnici iz Istre (9,84%; izrijeckom se bilježi samo grad Piran), sjeverne Hrvatske odnosno krajeva pod habsburškom vlašću (8,20%; Zagreb, Rijeka) te Grčke (6,56%; Krf, Nauplion, Kefalonija). Naposljetku, s neznatnim postotnim udjelom u satniji se bilježe vojnici iz Hercegovine (1,64%, Popovo) i s područja Dubrovačke Republike (1,64%, grad Dubrovnik) (vidi: *Grafikon 1*).

21 Za Martina Viskovića izrijeckom se navodi da je sin contea Frana te da je u trenutku izradbe popisa u dječjačkoj dobi (*putto*). Usp.: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini: Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia conte Nicolò Viscovich, 30. VI. 1705.

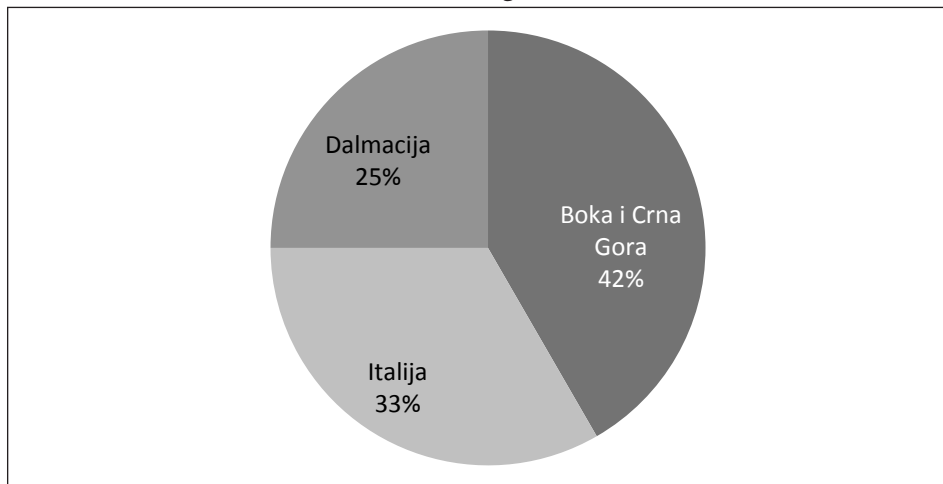
22 Iseppo Latuoda je ujedno naveden kao povlašten – *benemerito*, a riječ je o statusu koji se najčešće stjecao nakon višegodišnje aktivne službe. Zanimljivo je da su sva trojica pričuvnih kaplara, zavičajem vjerojatno Talijani, naknadno prekrizheni. Usp.: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini: Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia conte Nicolò Viscovich, 30. VI. 1705.

23 Također je naveden kao *benemerito* i – poput navedenih kaplara – naknadno prekrizhen. Status povlaštenog vojnika imao je i Alvise Bergamini. Usp.: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini: Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia conte Nicolò Viscovich, 30. VI. 1705.

Grafikon 1: Zavičajna struktura ukupnog vojnog ljudstva Viskovićeve satnije prema popisu iz 1705. godine

Uzmemo li u obzir zavičajnu strukturu časnika/dočasnika Viskovićeve jedinice (uključivo i obnašatelje posebnih vojničkih službi poput bubnjara i mornara te osobe u statusu *benemerito*), opažamo kako prevladavaju Bokelji te časnici s područja Crne Gore, Paštrovića i Crmnice (ukupno njihov omjer iznosi 41,67%). U časničkoj su službi nešto manje prisutni Talijani (33,33%) te Dalmatinci (25,00%), dočim su vojno ljudstvo iz drugih, prethodno spomenutih zemalja ili regija, isključivo činili obični vojnici (vidi: *Grafikon 2*).

Grafikon 2: Zavičajna struktura časnika Viskovićeve satnije prema popisu iz 1705. godine

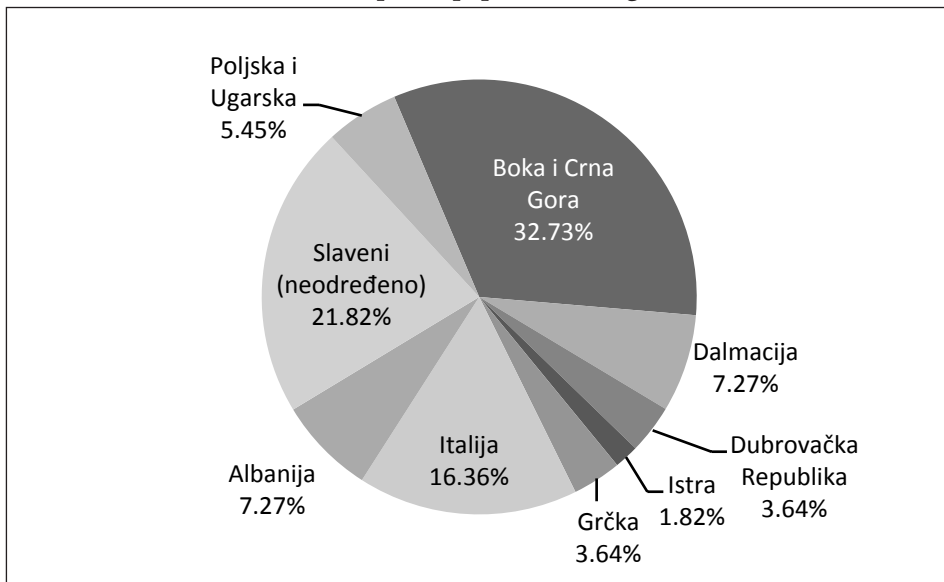
S obzirom da za Viskovićevu pukovnicu raspolažemo s vrlo malo sačuvanih popisa, u nekoliko ćemo riječi spomenuti i obraditi ljudstvo u satniji kapetana Luke Makedonije. Podaci za ovu satnicu sačuvani su za kasnije razdoblje, a popisana je u Zadru 15. lipnja 1714. godine, dakle nepunih šest mjeseci prije izbijanja posljednjega mletačko-osmanskog rata u kojemu će – kako je već i spomenuto – Viskovićevi *Fanti Oltramarini* imati zapaženu ulogu. U prvotno načinjenom popisu satnija Luke Makedonije brojila je 65 časnika, dočasnika i vojnika, među kojima su časničku službu (uz kapetana Luku) obnašali zastavnik Milan Dobrić, poručnik Luka *Macedonia*, narednik Prenz Martini te kaplari Agostin dell'Ostarie i Andrea da Devola. U pričuvnom su sastavu zabilježeni Nikola Podgorica i Petar Mida (oboje kao pričuvni kaplari), Ivan Krešević (pričuvni zastavnik) i Ivan Ivanić (pričuvni narednik). *Tamburo* je bio Šime Brkanović, a mornar Krsto Krilović iz Perasta. Uz navedene, satnija je brojila još 53 obična vojnika. Ovdje je potrebno naglasiti da je naknadno značajan broj njih izbrisan iz popisa radi dezertiranja, vjerojatno nemalim dijelom potaknutog izbijanjem rata i spoznajom da će – nakon mirnodopskog razdoblja vojne službe – biti prisiljeni krenuti na opasno i neizvjesno grčko bojište.²⁴ Unatoč nizu prekrštenih i za satnicu izgubljenih vojnika, u *compagnia Macedonia* pridružena su

24 Iz te su satnije dezertirali vojnici Marko Klastov, Đuro Krilov, Jakov Markov iz Vitaljine, Miho Damjanov, Ivan Markov, Stjepan Mišić, Marco d'Antonio, Ivan Starčić, Šimun Ivanov i Nikola Ivanov. Usp.: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715. *Fanti Oltramarini: Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia capitano Luca Macedonia*, 15. VI. 1714.

tijekom idućeg razdoblja još samo tri vojnika. To su Vukosav Popov iz Njeguša, Juro Jovov iz Grblja i Carlo Angeli.

Slično prethodnoj raščlambi Viskovićeve satnije, i u ovome je primjeru moguće istražiti zavičajno podrijetlo časničkog i vojničkog ljudstva. Uzevši u obzir isključivo časnike/dočasnike i vojnike za koje je podatak o podrijetlu naveden ili ga je moguće spoznati na osnovu prezimena, dobivamo sljedeće brojčane pokazatelje.²⁵ Omjeri koje ovdje bilježimo daju – u odnosu na Viskovićevu satniju – nešto drugačije pokazatelje zavičajnoga podrijetla časnika i vojnika. Prednjače (32,73%) Bokelji (Perast, Stoliv), kao i vojno ljudstvo s područja Bara (Spič, Zubci) te šireg područja Crne Gore (Podgorica, Cetinje, Njeguši, Grbalj). Značajan je i udio časnika i vojnika s područja Italije (16,36%), pri čemu se kao konkretna mjesta podrijetla izrijekom bilježe pokrajina Furlanija te gradovi Vicenza i Monselice. U nekoliko su primjera zabilježeni i Dalmatinci (Zadar, Klis, Poljica, Podgora), Albanci (obje ove skupine prisutne su sa po 7,27%) te vojnici iz Poljske i Ugarske (5,45%), dočim je vojno ljudstvo s područja Dubrovačke Republike (Konavli, Vitaljina) i Grčke (Krf, Koron) prisutno sa po 3,64%. Samo u jednom primjeru u satniji Luke Makedonije bilježimo vojnika iz Istre (1,82%), a vrijedno je spomenuti da za čak 21,82% časnika i vojnika možemo utvrditi (na osnovu prezimena) njihovo slavensko podrijetlo, ali ne i točno mjesto zavičaja (vidi: *Grafikon 3*).

Grafikon 3: Zavičajna struktura ukupnog vojnog ljudstva satnije Luke Makedonije prema popisu iz 1714. godine

²⁵ Za samoga kapetana Luku Makedoniju možemo pretpostaviti da je zavičajem sa šireg područja Crne Gore ili iz Mletačke Albanije.

Umjesto zaključka: satnija na putu bez povratka

Što se dogodilo s Viskovićevom pukovnijom i njezinim satnijama u ratnim događanjima 1714.-1718. godine? Naime, posljednji mletačko-osmanski rat započeo je 9. prosinca 1714. godine, kada su Osmanlije objavile rat Serenissimi s jednim temeljnim ciljem – vratiti što veći broj mletačkih uporišta na Peloponezu i duž grčkoga arhipelaga, izgubljenih tijekom prethodnoga, Morejskoga rata, zahvaljujući uspješnom ratovanju dužda i vojskovođe Francesca Morosinija. U lipnju 1715. godine Mlečani gube otok Tinos u Cikladima i vojnom snagom ulaze na područje Peloponeza. Istoga mjeseca Osmanlije zauzimaju jaku mletačku bazu u Korintu, u srpnju otok Eginu, Nauplion i Argos (Arg), a 14. kolovoza 1715. godine zaposjednut je Castello di Morea (Rion/Rio), mletačka utvrda na sjeveru Peloponeza, nedaleko od Patrasa. Upravo su tu utvrdu, prema postojećim saznanjima, branile satnije Viskovićeve pukovnije. Znano je, a to je spomenuto prethodno, da je nakon pada utvrde Visković zajedno s većim brojem posade zarobljen te odveden u Carigrad, gdje je preminuo 1718. godine od posljedica kužne pohare. Vrijedno je zabilježiti da se u Nikolinoj satniji nalazio i njegov nećak Martin, sin Frana Viskovića. Martin je kao zarobljenik odveden u Silistru (u današnjoj Bugarskoj) te potom u Carigrad, gdje je – kako napominje Giuseppe Sabalich – bez uspjeha prisiljavan da se odrekne kršćanske vjere i prihvati islam.²⁶

Nije nam poznato što se dogodilo s ostatkom ljudstva, kao ni sa spomenutom satnijom kapetana Luke Makedonije. Moguće je da su njegovi vojnici imali sretniji završetak ratovanja odnosno da su upućivanjem na neka druga i po Mlečane tada vojno uspješnija bojišta (Dalmacija, Hercegovina), uspjeli preživjeti ovaj rat. Ta je mogućnost, ipak, relativno mala i zasnovana na za sada (bez raspolaganja drugim konkretnim znanstvenim informacijama) nepouzdanim pretpostavkama. Naime, vjerojatno je da su i Makedonijini vojnici, kao i druge satnije u sastavu Viskovićeve pukovnije, ratovale upravo na grčkom bojištu, a ondje se – kako je dobro znano – situacija po Mlečane nije dobro odvijala. Već u prvim godinama rata Mlečani su, osim navedenih uporišta, izgubili i Malvaziju (Monemvaziju) te kretske baze Suda (Sudha) i Spinalonga. Činjenica je da većina mletačkih vojnih zapovjednika nije pružila ozbiljniji otpor Osmanlijama, a mletačka se ratna flota morala povući pred dvostruko brojnijim brodovljem svojih suparnika. Obranjen je tek Krf, a zasluge za to pripisuju se umijeću ratovanja maršala Johanna Mathiasa Schulenberga, ali i povoljnim okolnostima od 1716. godine, kada zahvaljujući ulasku Austrije u rat Osmanlije težište svoje vojne aktivnosti prebacuju na druga bojišta. Naposljedku, Požarevačkim mirom 21. srpnja 1718. godine rat je i formalno okončan. Na kraju je Mletačka Republika izgubila područje Peloponeza te otoke Tinos i Eginu, ali je sačuvala kaštele i teritorije u Dalmaciji (Imotski), Hercegovini i na obalama Epira

²⁶ G. Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, str. 35.

(Prevesa, Vonitsa) te vratila Santa Mauru (Lefkada) i Kiteru.²⁷ U kontekstu spomenutih okolnosti odvijala se i sudbina oltramarinskih pukovnija koje su, najčešće daleko od zavičaja, ratovala pod stijegom Serenissime. Potpukovnik Nikola Visković nikada se nije vratio u rodni Perast, a zasigurno su slične, ne baš optimističke sudbine imali i vojnici satnije kapetana Luke Makedonije, kako oni koji su poslušno ostali i uputili se na određena im bojišta duž Peloponeza i grčkoga otočja, tako i oni koji su dezertiranjem možda samo odgodili skorou pogibelj. Utoliko je ova priča, sačinjena na necjelovito sačuvanim spisima iz Državnoga arhiva u Mlecima te stoga nepotpuna i nužno protkana pretpostavkama, istraživački posebno izazovna, u nekim trenutcima i filmska te nam (usprkos nedostatnostima) zorno svjedoči o prinosima i žrtvama časnika i vojnika zavičajem sa širega područja istočnojadranske obale u doba mletačko-osmanskih ratova ranoga novovjekovlja.

27 O mletačko-osmanskom ratu 1714.-1718. godine usporedi: Amy A. Bernardy, *L'ultima guerra turco-veneziana (1714-1718)*, Firenze, 1902; Mario Nani Mocenigo, *Storia della marina veneziana da Lepanto alla caduta della Repubblica*, Roma, 1935, str. 313-350; Gligor Stanojević, Dalmacija u vrijeme mletačko-turskog rata 1714.-1718. godine, *Istorijski glasnik*, sv. 1-4, Beograd, 1962, str. 11-49; Isti, *Jugoslavenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI-XVIII vijeka*, Beograd, 1970, str. 445-457; Ivan Pederin, La guerra fra Venezia e l'Impero Ottomano (1715-1718) e l'albeggiare delle coscienze nazionali Croata, Serba e Montenegrina, *Ateneo Veneto*, anno CLXXXI, Venezia, 1994, str. 201-228; F. P. Favalaro, *L'esercito veneziano del '700: ricerche e schizzi*, str. 17-20; Charles Diehl, *Mletačka Republika*, Zagreb, 2006, str. 166-167; Gaetano Cozzi – Michael Knapton – Giovanni Scarabello, *Povijest Venecije*, sv. II, Zagreb, 2007, str. 594-597; Giovanni Distefano, *Atlante storico di Venezia*, Venezia, 2007, str. 510-512; Federic C. Lane, *Povijest Mletačke Republike*, Zagreb, 2007, str. 439; Alvise Zorzi, *La Repubblica di leone: Storia di Venezia*, Milano, 2008 (4. izdanje), str. 435-439.

PRILOG 1: Popis časnika, dočasnika i vojnika iz satnije potpukovnika Nikole Viskovića (Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini, Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia conte Nicolò Viscovich, 30. lipanj 1705.).²⁸

1. Bojnik²⁹ (*sargente maggiore*)³⁰: conte Nikola Visković³¹
2. Zastavnik (*alfier*): Ivan Caregna – Marin
3. Poručnik (*tenente*): Petar – Niko – Spič³²
4. Kapetan u pričuvi (*capitan riformato*): Marko Labrazza³³
5. Poručnik u pričuvi (*tenente riformato*): Vicko Liunić – Krsto – Trogir
6. Zastavnik u pričuvi (*alfier riformato*): conte Martin Visković³⁴
7. Zastavnik u pričuvi (*alfier riformato*): Jerolim Vušković – Pavao – Zadar
8. Narednik (*sargente*): Bastijan Male – Jakov
9. Kaplar (*caporal*): Gruica – Rade – Crna Gora
10. Kaplar (*caporal*): Andrija – Stanko – Spič
11. Narednik u pričuvi (*Sargente riformato*): Marko Ljubotina – Ivan – Paštrovići
12. Mornar (*mariner*): Jovan – Nikola – *da Schine*³⁵
13. Bubnjar (*tamburo*): Giacomo Levole – Antonio – Rovere (Rovere Veronese)

Vojnici (*soldati*):

14. Petar Pergolović – Stipe – Dubrovnik
15. Ive Penezić – Jakov – Istra
16. Matija Lisica – Petar – Istra
17. Jure C Hrvat – Antun – Istra
18. Danijel Maistora – Karlo – Krf
19. Antun Semolić – Inocent – Split
20. Rade Vuković – Mihajlo – Herceg Novi

28 Popisi časnika, dočasnika i vojnika u svim postrojbama oltramarina, te tako i u primjeru satnije kojom je zapovijedao Nikola Visković, pisani su jednoobrazno. Najprije se bilježi zapovjednik satnije, zatim ostali časnici i dočasnici te potom obični vojnici. Uz njihova imena i prezimena navodi se i ime oca te njihovo zavičajno podrijetlo.

29 Čin nadnarednika nije u 18. stoljeću dočasnički čin, kako bi to govorio taj naziv. Čin *sargente maggiore* odgovarao bi (u većoj mjeri) činu današnjeg bojnika. Riječ je o časniku koji se može smatrati jednim od najbližih pukovniku.

30 Naknadno je čin prekrizen i dopisano *tenente colonnello*.

31 Na margini je naknadno zabilježeno da je prethodno obnašao čin *sargente maggiore* (i u trenutku sastavljanja ovog popisa) a potpukovnikom je imenovan 31. prosinca 1705. godine.

32 Prekrizen.

33 Moguće je da se radi o Bračaninu (*della Brazza*).

34 Uz Martina Viskovića dopisano je da je riječ o sinu pukovnika i contea Frana te da je u dječjačkoj dobi.

35 Preminuo je 15. siječnja 1706. godine te je naknadno prekrizen.

21. Stiko – Rade – Crna Gora
22. Marko – Ivan – Gluhi Do (Crmnica)
23. Janko Trojković – Petar – Poljska (*Polaco*)
24. Ivica (*Zanetto*) Cestarić – Jakov – Brač
25. Mihajlo Ivanović – Ivan – Popovo
26. Marko Puž – Rijeka
27. Šimun Barčić – Petar – Zadar
28. Pava Cifar – Jakob – Moravska
29. Danijel Praga – Petar – Prag³⁶
30. Kristofor Fluco – Ivan Marija – Moravska³⁷
31. Jakov Stassi – Frane – Zadar
32. Luca Cosacho – Cosavo – Gaskonja (*Vasconia*)
33. Jure Pauleichi – Jure – Veliki Varadin (Oradea Mare, Nagyvárad)³⁸
34. Janko Antiov – Juraz – Moravska
35. Jano Maier – Jan – *Croato*
36. Mathias Drobulla – Andrija – Poljska
37. Petar Elberović – Ivan – Piran
38. Juraj Andrić – Andrija – Piran
39. Ambrosio Sacco – Pietro – Verona³⁹
40. Carlo Cucco – Antonio – Verona
41. Strapontin Cersi – Ivan (*putto*)
42. Julio Cesare Cersi – Ivan (*putto*)
43. Antonio dalle Tavelle – Giacomo – Padova
44. Valentin Lavičić – Dominik – Zadar
45. Vido – Blas – Poljska⁴⁰
46. Grgo Biškupac – Andrija – Zagreb
47. Matija Bartulić – Martin – Zagreb
48. Nikola Grabra – Stjepan – Zagreb
49. Bortolo – Martino – Dorigo
50. Ante Milković – Julije
51. Jure Bernori – Mihovil – Leperogna
52. Miško Križić – Mihovil
53. Antonio Giustinian – Giovanni
54. Pietro Cenetti – Virgilio – Toskana
55. Giacomo Bortolavo – Francesco – Toskana
56. Antonio Forlan – Lorenzo – Gambara

36 Prekrižen.

37 Prekrižen.

38 Prekrižen.

39 Prekrižen.

40 Premينو 29. kolovoza 1705. godine te je naknadno prekrižen.

Naknadno dopisani:

1. Bartolomeo Bertamin – Tolengo – Domenico
2. Iseppo Botterin – Verona⁴¹
3. Angelo Fianin – Michael – Verona
4. Andrea Monastori – Giacomo – Verona (*benemerito*)
5. Iseppo Monti – Carlo⁴²
6. Carlo Calvisan – Giovanni Battista – San Martini
7. Petar Kurtinović (*benemerito*)⁴³
8. Nicolò Belomasco – Giovanni – Kefalonija
9. Paulo Martini – Francesco – Vicenza⁴⁴
10. Grgo Biškup – Andrija⁴⁵
11. Matija Ghirardo – Giovanni Tomaso – Verona
12. Francesco Mosca – Domenico
13. Bubnjar (*tamburo*): Antonio Quinto – Domenico – Caldiero
14. Antun Belglava
15. Petar Ivanov – Ivan – Istra
16. Bortolo Zodega – Bortolo – Verona
17. Ivan Stijepov – Stijepo
18. Franjo Garbelotti – Antun – Zadar
19. Pietro – Nicolò – Nauplion
20. Pričuvni kaplar (*caporal riformato*): Iseppo Latuoda (*benemerito*)⁴⁶
21. Pričuvni kaplar (*caporal riformato*): Donato Latis⁴⁷
22. Pričuvni kaplar (*caporal riformato*): Lauro Bergamin⁴⁸
23. Pričuvni narednik (*sargente riformato*): Francesco Tonino (*benemerito*)⁴⁹
24. Alvise Bergamini – Lauro (*benemerito*)⁵⁰
25. Marko Antun Chergna – Ivan
26. Andrija Stojó – Stojó – Herceg Novi
27. Giovanni Masghi – Giacomo⁵¹
28. Jakov Peverada⁵²
29. Antun Cherso – Ivan

41 Prekrižen.

42 Prekrižen.

43 Prekrižen.

44 Preminuo 18. veljače 1706. godine te je naknadno prekrižen.

45 Prekrižen.

46 Prekrižen.

47 Prekrižen.

48 Prekrižen.

49 Prekrižen.

50 Prekrižen.

51 Prekrižen.

52 Prekrižen.

30. Jakov *de Menego* – Franjo – Šibenik
31. Gerolimo Zavalla – Spiro – Krf

PRILOG 2: Popis časnika, dočasnika i vojnika iz satnije kapetana Luke Makedonije, pukovnika Nikole Viskovića (Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli, b. 715. Fanti Oltramarini, Reggimento Viscovich Nicolò, Compagnia capitano Luca Macedonia, 15. lipanj 1714.).

1. Kapetan (*capitano*): Luka Makedonija
 2. Zastavnik (*alfier*): Milan Dobrić – Toma
 3. Poručnik (*tenente*): Luka Makedonija
 4. Narednik (*sargente*): Prenz Martini – Martin
 5. Kaplar (*caporal*): Agostin dell'Ostarie
 6. Kaplar (*caporal*): Andrea da Devola – Paolo
 7. Bubnjar (*tamburo*): Šime Brkanović
 8. Pričuvni kaplar (*caporal riformato*): Nikola Podgorica
 9. Pričuvni kaplar (*caporal riformato*): Petar Mida
 10. Pričuvni zastavnik (*alfier riformato*): Ivan Krešević
 11. Pričuvni narednik (*sargente riformato*): Ivan Ivanić – Ivan⁵³
 12. Mornar (*mariner*): Krsto Krilović – Marko – Perast
- Vojnici (*soldati*):
13. Pavao Savić – Petar
 14. Domenico Paganoni – Lorenzo
 15. Lorenzo Berti – Daniel
 16. Vasili Busacho – Andrija
 17. Vido Stigić – Marko
 18. Toma Tomin – Toma
 19. Miloš *d'Ongaria* – Petar
 20. Nikola – Petar – Zadar
 21. Stjepan Vlisko – Vicko – Klis
 22. Antonio da Bastian – Mattio
 23. Battista Merluzo – Giuseppe
 24. Matija Rupanović – Vid – Galižana
 25. Nicolò Macorana – Antonio – Monselice
 26. Šime Kličić – Valentin
 27. Antonio Guerra – Salvador
 28. Valentin Kauzić – Adam – Vedrina
 29. Jakov Rene – Matija – Podgora
 30. Mihovil Pavlović – Matija – Zubci

53 Preminuo 22. kolovoza 1714. godine te je naknadno prekrizhen.

31. Lunardo Masai – Zuanne⁵⁴
32. Giovanni da Mezano – Anz
33. Franjo – Antun – Poljica
34. Gianni Colosgiatio – Gian – Krf
35. Franjo Makedonija – Luka
36. Anastasio – Nicolò – Koron⁵⁵
37. Ilija Polai – Stjepan – Poljska
38. Ivan Saba – Stjepan – Poljska
39. Paolo Polonio – Francesco – Furlanija
40. Marko Klastov – Klasto⁵⁶
41. Đuro Krilov – Krile⁵⁷
42. Jakov – Marko – Vitaljina⁵⁸
43. Miho Damjanov⁵⁹
44. Ivan Markov – Marko⁶⁰
45. Andrija – Stjepan – Konavli⁶¹
46. Stjepan Mišić – Ivan⁶²
47. Rade Petrov⁶³
48. Cola Prenzi – Prenz – Trunsi
49. Marko Dobrić – Nikola
50. Vukota Mrvaljević – *da Asinich*⁶⁴
51. Vukota Đivanović – *da Asinich*⁶⁵
52. Savić Nikolić – Nikola
53. Raić Dragušić – Gajo
54. Antonio Orlando – Domenico – Vicenza
55. Luca Pitago – Giovanni
56. Marco d'Antonio – Domenico⁶⁶
57. Ivan Starčić – Stipan⁶⁷
58. Petar – Ivan – Špič⁶⁸

54 Prekrižen.

55 Prekrižen.

56 Prekrižen radi dezertiranja.

57 Prekrižen radi dezertiranja.

58 Prekrižen radi dezertiranja.

59 Prekrižen radi dezertiranja.

60 Prekrižen radi dezertiranja.

61 Preminuo 19. kolovoza 1714. godine te je naknadno prekrižen.

62 Prekrižen radi dezertiranja.

63 Prekrižen.

64 Prekrižen.

65 Prekrižen.

66 Prekrižen radi dezertiranja.

67 Prekrižen radi dezertiranja.

68 Preminuo 20. kolovoza 1714. godine te je naknadno prekrižen.

59. Šimun – Ivanov⁶⁹
60. Nikola Ivanov⁷⁰
61. Benetto Capiletto – Giacomo
62. Antun Uzlazine – Krstitelj
63. Juro Žiga – Joso – Stoliv
64. Mitar Bubaljević – Tadija
65. Juro Vukičević – Cetinje

Naknadno dopisani:

1. Vukosav Popov – Stiepo – Njeguši⁷¹
2. Juro Jovov – Jovo – Grbalj (*Zuppa*)
3. Carlo Angeli – Giuseppe

SUMMARY

Venetian officer Nicholas Visković and the military complement of his regiment of the *oltramaringi* at the beginning of the eighteenth century

Central theme of the article is directed towards the structure of military companies in the transmarine regiment (the *oltramaringi*) of Nicholas Visković from Perast, lieutenant colonel in Venetian military service at the end of the seventeenth and at the beginning of the eighteenth century. In the introductory part of the article, a brief discussion of Venetian transmarine military units (*Fanti Oltramaringi*, *Soldati Albanesi*, *Croati a cavallo*, and others) and their role in the Veneto-Ottoman wars of the early modern period has been given. Among others, numerous denizens of Boka fought under the standard of the *Serenissima* and for their merits received high military ranks and decorations (*Cavalieri di San Marco*), and among them the Visković family and its most prominent scions excelled themselves and were thus put into the focus of this research. Based on the results of previous scholarship and source materials from the *Archivio di Stato di Venezia* and the *Državni arhiv u Zadru* [State Archive of Zadar], agency of Francis, son of Marion Visković, certainly one of the most famous members of this family, has been analysed, and after that the research is directed towards his brother Nicholas, a participant of the War of Morea (1684–1699) and lieutenant colonel of a regiment of the *oltramaringi* during the Veneto-Ottoman war of 1714–1718. On the basis of the list of officers and soldiers of the Visković Regiment (*Reggimento Nicolò Viscovich*), for which there are data for the company (*compagnia*) led by Nicholas himself (the list of 1705) and for the company of Captain Luke Macedonia (the list of 1714), the composition of the military personnel, especially their regional origin of the soldiers and officers mentioned there. The company of Lieutenant Colonel Nicholas Visković was after the

69 Prekrižen radi dezertiranja.

70 Prekrižen radi dezertiranja.

71 Prekrižen.

outburst of the war in 1714 sent to Greek battlefield, where fell into captivity after the fall of the fortress Castello di Morea (Rion); Visković himself was sent to Constantinople, where he died of plague in 1718. The transcripts of the aforementioned lists of the companies of Nicholas Visković and Luke Macedonia have been given as the appendix.

Key words: Boka Kotorska [the Gulf of Kotor], Venice, Republic of Venice, Perast, Nicholas Visković, Veneto-Ottoman wars, Early Modern Age, military history